

הלכות קריאת שמע – ה

פיוטים בברכות קריאת שמע ותפלה

זח"ב קלב, א

שבחא דשבת דאינון אתוון דשבח, אל אדון על כל המעשים ברוך ומבורך בפי כל נשמה.

זח"ב רה, ב

תושבחתא דעלמא דאתי ביומא דא, היינו אל אדון.

העתיים (ע' 251)

האי דנהנו למימר בכל שבת הכל יודוך, ומסיימי בה של שבת, שהיא לאל אשר שבת מכל המעשים, חזי לך דלאו דווקא, ומאן דעביד הכי מכמה אנפין טעה, חדא שמוסיפין בברכה מה שלא תקנו חכמים ... הלכך מה שראוי לעשות בהכל יודך, מאן דבעי למימריה, יאמר אותה לאחר ברכו קודם שיפתח ביוצר אור.

שוע"ר סי' סח

א מה שנוהגין במקומות הרבה לומר פיוטים בברכות קריאת שמע, יש אומרים שכל מי שאפשר לו לבטל המנהג שלא על ידי המחלוקת יבטל, לפי **שהפיוטים שאינם מעניין הברכה חשובין הפסק גמור**. ואפילו אם הם מעניין הברכה אין לומר, שהוא כמאריך הברכה ומוסיף בה, שהרי אמרו מקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה...

ויש אומרים שאין איסור בדבר, שזה שאמרו במקום שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך, לא אמרו אלא בברכות ארוכות שפותחות בברוך וחותמות בברוך, אינו רשאי לקצר שלא לפתוח בברוך או שלא לחתום, ואם שינה הרי זה משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ולא יצא ידי חובתו. אבל שאר נוסח הברכה, לא נתנו בו חכמים שיעור שיאמר כך וכך מלות לא פחות ולא יותר ... אינו מעכב כלל אם שינה אותו ואמרו בלשון אחר, או אפילו לא אמרו כלל, והוא הדין אם הוסיף והאריך בו, אפילו התוספות מרובה על העיקר, **וכמו שהתירו להוסיף בברכת התפלה מעין כל ברכה וברכה**, וכמו שיתבאר בסימן קי"ט. **וכן נוהגין במדינות אלו. והמקיל ואינו אומרם לא הפסיד ... ובפסח (שהחזנים מאריכין הרבה בניגונים), מוטב לומר הפיוט קודם שיתחיל הברכה, שהרוב הוא שלא מעין הברכה וחשוב הפסק באמצע הברכה (כששוהין בו כדי לגמור את כולה).**

וכל זה בצבור אבל המתפלל **ביחיד אין לו לומר שום פיוט בברכת קריאת שמע** אפילו קודם שמתחיל הברכה שהרי אסור להפסיק בין ישתבח ליוצר.

ב וכל זה בברכת קריאת שמע, אבל בתפלת י"ח אין הפיוטים חשובים הפסק, שהרי מותר להוסיף מעין כל ברכה וברכה. ואפילו בגי' ראשונות שאסור לבקש בהן צרכיו, יש מתירין לומר פיוטים, הואיל והן צרכי רבים כמו שיתבאר בסי' קי"ב. וכן רבי אלעזר הקליר שהיה מאריך ישראל מקרית ספר, ובימיו היו מקדשים על פי הראיה, שהרי לא תיקן שום קרוב"ץ ליום שני, ותנא הוא, **והוא תיקן קרוב"ץ לגי' ראשונות**.

שוע"ר סי' קיב

ק"י זקנים ומהם כמה נביאים תקנו י"ח ברכות על הסדר, גי' ראשונות להסדיר שבחו של מקום תחלה, כעבד שמסדר שבחו של רבו תחלה ואחר כך מבקש פרס מרבו, וגי' אחרונות הן כעבד שקיבל פרס מרבו ונפטרו והולך לו, וי"ג האמצעיות הן בקשת פרס. לפיכך אם רצה היחיד לשאול צרכיו בברכות האמצעיות רשאי, כמו שיתבאר בסי' קי"ט. אבל בגי' ראשונות וגי' אחרונות, שהן סידור שבח, אין לשאול בה צרכי יחיד. אבל צרכי צבור מותר, שהרי עבודה ושים שלום בקשת צרכי רבים הן, ועם מה שהעבד מסדר שבחו של רבו יכול לשאול צרכי צבור, שזהו גם כן שבח וכבוד להרב שרבים צריכים לו. **ועל כן נהגו במדינות אלו לומר קרוב"ץ בגי' ראשונות וגי' אחרונות**, אף על פי שיש בהן כמה בקשות. וגם אין בהם משום הפסק בתפלה, אפילו להאומרים שאסור להפסיק בפיוטים בברכות קריאת שמע כמו שנתבאר בסימן ס"ח.

שוע"ר סי' קיט

אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה, מוסיף, כיצד היה לו חולה, מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו, היה צריך לפרנסה מבקש בברכת השנים, אבל בשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו מפני שהיא כוללת כל הבקשות.

שוע"ר סי' רפא

ב ונוהגים להרבות בזמירות של שבת ... ואחר כך מתחילין **יוצר אור והכל יודוך ואל אדון ולאל אשר שבת**, ובכל מקום ומקום לפי מנהגו. ומכל מקום אין כל זה חובה אלא רשות, ואם רצה אינו אומר כלל. מלבד לאל אשר שבת, שאף אם שכח לאומרו בתוך התפלה נכון לאומרו אחר התפלה, הואיל והוא מדבר בשבח השבת.

שו"ת זכרון יוסף סי' יג

דיש לדון על זה, שהרי הי' מעיר קרית ספר, שהי' בחלקו של יהודה, סמוך מאד לירושלים, ומאין ספק יגיעו גם שלוחי תשרי לשם ... בקרובץ לתשעה באב בחרוז הראשון בברכת אבות, יסד בזה הלשון, תשע מאות ... הרי משמע מזה שבימיו כבר היו טי' מאות שנה לאחר החורבן ... לולי דבריהם הי' נראה לי שהי' רבי אליעזר הקליר אחד מן הגאונים.